

З ЧЕРНІГОВА – ДО ЗІРОК (Петро Ілліч Климук 1942)

День 12 квітня 1961 року видався на-
прочуд спекотним. Дерева вже встигли
одягнути своє зелене вбрання. З'явилися
навіть поодинокі хрущі, котрі безцеремон-
но залітали у відчені квартирки. Чернігів
жив своїм буденним життям. У його меш-
канців попереду були свято Великодня, су-
ботник, присвячений черговій річниці на-
родження Леніна. Місто будувалося, випус-
кало кордову тканину, народжувало дітей,
справляло весілля. отримувало нові квар-
тири, купляло нові меблі, одяг, холодильь-
ники, пілососи – одним словом, місто
жило, сподіваючись на кращі зміни.

І раптом гучномовець на площі імені
Куйбишева (тепер їй повернуто стародав-
ню назву – Красна площа) і сотні репро-

Командир космічного корабля "Союз-13" П.І.Климук (зліва) і бортінженер В.Лебедєв під час космічного польоту. 1973 р.

дукторів у приватних і державних помешканнях голосом неперевершеного диктора Всесоюзного радіо Юрія Левітана сповістили про перший в історії всесвіту політ людини у Космос. Це був радянський громадянин, двадцятисемирічний військовий льотчик Юрій Олексійович Гагарін. Володарі телевізорів увімкнули свої приймачі і побачили на екрані пречудове усмінене обличчя Юрочки, Юрасика, Юри. Так любовно охрестили першопроходця Космосу. Народжених того дня хлопчиків мами назвали іменем космонавта. Лише через п'ять років, коли його не стало, вся країна і чернігівці дізнались, що за польотом Юрія Гагаріна стояв Генеральний конструктор космічних кораблів і наш земляк Сергій Павлович Корольов.

У травні 1964 р. до Чернігова приїхав Юрій Гагарін. Його супутником був льотчик-космонавт Андріан Ніколаєв. Перше, що вони зробили, – відвідали Чернігівське вище військово-авіаційне училище льотчиків імені Ленінського комсомолу. Тут у 1951-1952 рр. вчився Андріан Григорович. Важко передати почуття курсантів і офіцерів цього престижного навчального закладу, коли на плацу училища, де відбувся мітинг, з'явилися красені-мужчини, Герої Радянського Союзу, льотчики-космонавти Юрій Гагарін та Андріан Ніколаєв.

Серед тих, хто ніколи не забуває тієї зустрічі, був пекучий брюнет з блакитними очима, курсант Петро Климук. Хлопець слухав гостей і думав,

що йому пощастило у житті. Адже він, народжений 10 липня 1942 р. у білоруському селі Комарівка Брестської області, незабаром стане військовим льотчиком, як Гагарін і Ніколаєв. Може, і йому пощастить злітати у космос. А що ? Хіба не він, Петрусь Климук, сказав собі у п'ятдесят третьому, що стане льотчиком, і от без п'яти хвилин він – льотчик.

Осінь того року видалась холодною. Разом із хлопчиками на перервах Петрик ганяв ганчірковий м'ячик на подвір'ї школи. Розпашівся. Подумав, що мама лягатиметься, коли побачить його брудні штани і черевики, які просили "каші". Та раптом хтось із партнерів Климуків вигукнув з острахом: "Самольот!" Дійсно, над селом низько-низько кружляв військовий літак. Здавалось, що він зараз зачепить дах однієї із сільських хат. Проте пілот вдало приземлився на лузі, неподалік від школи. А через п'ять хвилин він опинився у колі школярів. Кожному з них хотілося доторкнутися до грізної машини. Петрику пощастило більше – пілот дав йому подержати шлемофон. Хлопчик, який до цього ніколи не бачив літаків, інтуїтивно зрозумів, що трапилась біда. Треба сповістити командирів пілота про те, що з ним скоїлось. І Петрик сказав, що в селі є лише один телефон. Його господар – правління колгоспу. Вони йшли вдвох до центру села – хоробрий, молодий льотчик і місцевий школяр із його шлемофоном у руках. На ганку правління дорослий і малий попрощалися, щоб ніколи більше не зустрітись.

Так народилася мрія літати. У 1959 році Петро Климук завершив шкільне навчання і вступив до Кременчуцької авіаційної школи. Коли вперше сів за штурвал учбового літака Як-18 і піднявся в небо, знову згадав пілота із свого далекого дитинства. А за рік школу ліквідували, і курсант Климук прибув до Чернігівського вищого військового авіаційного училища, аби продовжити навчання. Польоти на учбових літаках Петро розпочав у авіаланці майора Володимира Пристромка. У музеї училища зберігається й досі залікова книжка польотів курсанта Климуків, в якій переважають відмінні оцінки. Ось чому до нього приязно поставився льотчик-інструктор капітан Анатолій Корсун, під керівництвом якого Петро опанував науку управління реактивним винищувачем. А незабаром курсантська "Молния" сповістила про самостійний політ Климуків.

Так що необхідний багаж для здійснення космічної мрії у нього був. Проте хлопець більше думав про наступні випускні іспити, що припадали на осінь 1964 року. Коли ж Юрій Гагарін поїхав з Чернігова, поширились чутки, що він відібрав декілька курсантів училища для Центру підготовки космонавтів. Коли хлопців запитували про це знайомі, вони лише мовчки посміхались.

Начальник Центру підготовки космонавтів Г. Береговий, льотчик-космонавт П.Климук і бортінженер В.Севастьянов під час підготовки до польоту космічного корабля "Союз - 18". 1975 р.

Було безперечним одне: Петра Климук ніхто нікуди не запросив політати у космосі, бо разом з дипломом з відзнакою і лейтенантськими погонами він одержав розпорядження виїхати на Крайню Північ, де базувався авіаполк винищувальної авіації. Після зеленого і теплого Чернігова було важко звикати до суворого північного клімату. Польоти виявились напруженими, бо молодому офіцеру доводилося опановувати нові типи літаків. В його атестаційній характеристиці командир авіаполку зазначав: *"Польоти любить, літає сміливо, упевнено. У повітрі ініціативний, кмітливий, витривалий..."*

Північ запам'яталась довгими вечорами, коли можна було читати, сперечатися із товаришами по службі з проблем авіації і космонавтики. Адже на той час *"на пыльных тропинках далеких планет"* залишили свої сліди Герман Титов, Павло Попович, Валерій Биковський, Валентина Терешкова. А Климук залишалося захоплено читати твори Костянтина Цюлковського – космічного мрійника із стародавньої російської Калуги.

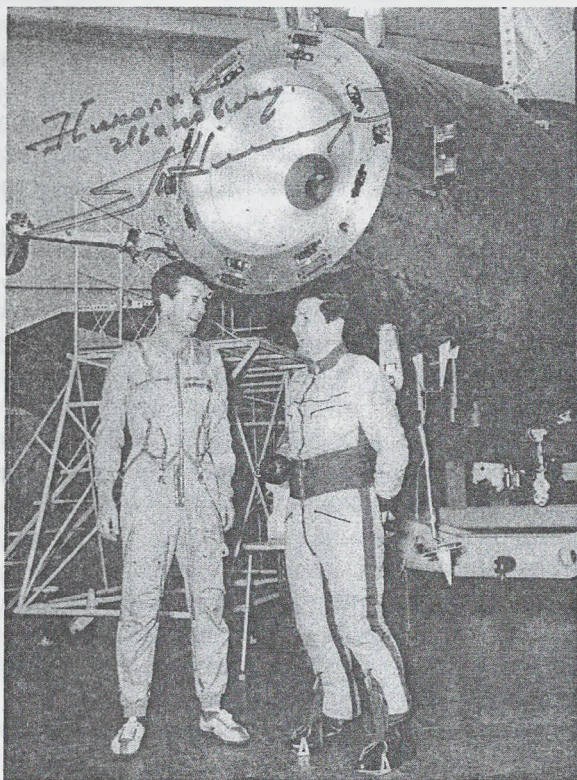
Та одного разу командир полку викликав лейтенанта до себе. аби запитати, чи не хоче той випробувати нову техніку. Не вагаючись, Петро

Климук погодився. І почалися довготривалі медичні комісії. Лікарі були прискіпливими, багатьох льотчиків за станом здоров'я повертали у свої частини. Проте Климук виявився і тут щасливчиком. Він пройшов перше коло перевірок і незабаром його відрядили до Москви, у спеціальний госпіталь. Тут Петрові дали зрозуміти, що він є кандидатом у загін космонавтів. А незабаром Климук став мешканцем Зоряного містечка. Потягнулись довгі місяці підготовки. Його вчителем, наставником, взірцем у житті став Юрій Гагарін, який був найдорожчим гостем на весіллі майбутнього космонавта. Він подарував йому фотографію з написом: *"Будешь в космосе – вспоминай там меня."* За прикладом Юрія Олексійовича, Климук стає слухачем Військово-повітряної академії імені В.Є.Жуковського.

Не відставали від свого старшого побратима Леонід Кизим та Юрій Романенко – теж випускники Чернігівського училища льотчиків. Мешканці Зоряного містечка між собою називали трійцю "Климуками", бо ці кремезні хлопці чимось були схожі між собою.

18 грудня 1973 року у житті Петра Климука сталася найважлива подія: разом з бортінженером Валентином Лебедевим він стартував у космос як командир екіпажу корабля "Союз-13". На цей день Петро Ілліч чекав довгих дев'ять років, сповнених навчання і виснажливих тренувань.

Головним наслідком цього польоту було блискуче виконання важливої програми по спектрофотографуванню зоряного неба. Космонавти зробили унікальні і високоякісні спектральні зйомки трьох

П.Климук (праворуч) і В.Севастьянов на тренуваннях напередодні польоту космічного корабля "Союз - 18". 1975 р.

тисяч зірок. Відомий вчений-астроном, член-кореспондент Академії наук Вірменії Гурген Гурзадзян приїхав у Зоряне містечко, аби подякувати за виготовлену спектрограму. Космонавтам, які щойно повернулися додому, він сказав: *“Ви перевершили мої очікування! Три тисячі зірок!.. Де ж я вам такий обіцяний багатозірковий коньяк знайду? Такого навіть у Вірменії нема!”*

За цей політ у космос Петро Ілліч був удостоєний звання підполковника і нагороджений Золотою Зіркою Героя Радянського Союзу. А через півтора роки, 24 травня 1975 року, він знову очолив екіпаж на кораблі “Союз-18”. Бортінженером був льотчик-космонавт, Герой Радянського Союзу Віталій Севастьянов.

Так Петро Климук став двічі Героєм Радянського Союзу. За двома польотами космонавта стояли роки напружених тренувань у сурдокамерах, на спеціальних гойдалках. Тут випробувались вестибулярний апарат, серцево-судинна система. Петро Ілліч опановував астрономію, медицину, спетрографію, досконало вивчав конструкцію та експлуатацію систем і агрегатів космічної станції. Десятки годин витрачено на те, щоб ретельно відпрацювати елементи польоту, стиковки і посадки корабля. Спеціальна підготовка передбачала польоти на літаках, стрибки з парашутом, радіо- і фотосправу.

На той час (1975 рік) це був найтриваліший пілотований політ комплексу “Салют – Союз”. За шістьдесят три доби космонавти здійснили широкую програму комплексних досліджень землі та її атмосфери, вивчення Сонця, інших небесних тіл, провели медико-біологічні експерименти, внаслідок чого одержали велику кількість матеріалів, що являли значний науковий інтерес для багатьох галузей вітчизняної науки.

Серед тодішніх космонавтів Петро Климук був наймолодший. Йому виповнилось тридцять три роки. Проте керівництво Центром космічних польотів і колеги вважали Петра Ілліча досвідченим спеціалістом, одним з найздібніших космічних командирів. Ось чому 27 червня 1978 року Климук втретє злітає у космос на кораблі “Союз-30”. На цей раз з ним поруч був космонавт-дослідник, громадянин Польщі Мирослав Гермашевський. До речі, це – перший спільний міжнародний політ на чолі з випускником Чернігівського вищого військового авіаційного училища льотчиків і другий у вітчизняній історії космонавтики.

28 червня 1978 р. успішно відбулась стиковка корабля з орбітальним комплексом “Салют-6” – “Союз-29”. Програму дослідів та експериментів космонавти виконали зразково. За цю роботу Петра Климуга відзначено орденом Леніна, а уряд Польщі нагородив його найвищою відзнакою – “Хрестом Грюнвальда” I ступеня, яку космонавт сприйняв з особливим хви-

люванням. Адже нею відзначено сина солдата, який загинув у боях за визволення польського міста Радом у буремному 1944 році.

Польоти у космос принесли Климуків не лише пошану, визнання, високі урядові нагороди. Вони відкрили йому шлях у науку. Петро Ілліч закінчив військово-повітряну академію імені В.Є.Жуковського, захистив кандидатську і докторську дисертації, йому присвоєно звання професора. За вагомий внесок у космічну науку доктор технічних наук Петро Климук отримав Державну премію, нагороджений Золотою Зіркою ім. К.Ціолковського.

Упродовж 1978-1991 рр. Петро Ілліч очолював політвідділ Російського державного науково-дослідного випробувального Центру підготовки космонавтів ім.Ю.О.Гагаріна. У 1991-2003 рр. – він на відповідальній посаді начальника Центру. У 2003 р. двічі Герой Радянського Союзу генерал-полковник Петро Климук призначений радником Президента Російської Федерації з питань космонавтики.

У космічному Центрі пройшли підготовку і злітали у космос побратими Климук по Чернігівському училищу Юрій Романенко, Анатолій Левченко, Володимир Титов. З астронавтами США досліджували космічний простір Володимир Титов, Анатолій Солов'йов і перший космонавт незалежної України Леонід Каденюк – теж випускник Чернігівського училища. Всі вони відчували підтримку з боку Петра Климук.

*Командир космічного корабля "Союз - 29"
П.Климук і космонавт-дослідник,
громадянин Польщі М.Гермашевський
напередодні старту. 1978 р.*

П.Климук на Чернігівському радіоприладному заводі (1976 р.)

Випускники колишнього Чернігівського авіаційного училища, між іншим, були також рекордсменами по кількості космічних польотів: у Анаталія Солов'йова – їх п'ять, у Петра Климук – три. Довгожителами космосу стали теж "чернігівці" – Леонід Кизим, Юрій Романенко, Володимир Титов, Леонід Попов.

У 1983 році Петро Климук успішно завершив навчання у військово-повітряній академії. Це був другий вищий навчальний заклад у його житті. А вересневим днем того ж року разом із маршалом авіації, Героєм Радянського Союзу Сергієм Гнатовичем Руденком Петро Ілліч приїхав у Чернігів, який відзначав сорокову річницю визволення від німецько-фашистських загарбників.

Це був не перший візит космонавта до міста своєї юності. Після вдалих польотів у космос сімдесят третього і сімдесят п'ятого років Петро Климук перебував у Чернігові на запрошення директора радіоприладного заводу (тепер виробниче об'єднання "ЧеЗаРа") Леоніда Безверхого. Зустріч з колективом творців досконалих і надійних приладів, якими оснащалися космічні кораблі і станції, принесла космонавтові велике задоволення. Посправжньому приголомшила ще одна подія, на яку Петро Климук не сподівався. За вагомий внесок у розвиток вітчизняної космонавтики, за висо-

кий професіоналізм і особисту мужність під час здійснення двох космічних польотів чернігівці, які пишалися ним, 12 квітня 1976 р. присвоїли космонавтові звання Почесного громадянина міста. Урочистості з нагоди цієї події запам'яталися назавжди.

Попри свою зайнятість Петро Ілліч відвідав рідне училище у 1989 році. А у серпні 2001 р. з нагоди його 50-річного ювілею приїхав сюди на чолі представницької делегації з генералом армії Анатолієм Корнуковим – Головнокомандувачем ВПС Росії, котрий закінчив ЧВВАУЛ у 1964 році. Гостями Чернігова стали також льотчик-космонавт Володимир Титов, генерали Сергій Байнетов, Леонід Петрів, заслужені льотчики-випробувачі – всі випускники авіаційного училища. На згадку про пам'ятну зустріч Петро Ілліч подарував музеєві ЧВВАУЛ портрет Юрія Гагаріна.

Пов'язують Климук з Черніговом не лише урочисті відвідини з нагоди різноманітних подій громадсько-політичного значення. Тут живуть його друзі. Один з них, Євген Охріменко, вчився з Петром Іллічем на одному курсі. Внаслідок тяжкої травми став інвалідом. Його відрахували з училища. Климук не залишив друга наодинці із своїм горем. Він постійно допомагав Євгенові матеріально, листувався з ним, відвідував, коли приїздив до Чернігова. Передавав через товаришів кольоровий телевизор.

Зберіг космонавт вірність і своєму викладачеві Анатолію Васильовичу Шевченкові. Зустрічі в Чернігові, листи – це одно, а от відвідини Зоряного містечка принесли йому багато щасливих хвилин. Річ у тім, що колишній курсант та його наставник мають одне і теж уподобання – талановито малюють і ріжуть по дереву. Петро Ілліч показав наставникові свою майстерню. Разом посиділи за мольбертами, згадуючи ті далекі і незабутні для обох сімдесяти роки.

З нагоди 80-річчя з дня народження космонавт подарував Анатолієві Васильовичу комп'ютер. Адже Шевченко все ще займається науковою роботою. Свої дослідницькі статті він публікує на сторінках відповідних журналів. Так що комп'ютер для нього – необхідна річ, реліквія, якою пишається вчитель Климук.

На чільному місці у власній бібліотеці, як найдорожчий дарунок, зберігає Анатолій Васильович Шевченко книгу свого улюбленого учня "Поруч із зірками", на якій рукою автора написані ось ці слова: *"Чудовій людині і прекрасному вчителю з щирою подякою за ті знання, які Ви дали нам, льотчикам, у галузі аеродинаміки. Бажаю Вам доброго здоров'я і щастя. П.Климук."*